

Statsbudsjettet 2011:

Trygger ikke morgendagens velferd

Vi kan dessverre konstatere at den rødgrønne regjeringens forslag til statsbudsjett for 2011 ikke inneholder nye forslag til reformer av betydning som kan styrke bæreevnen i norsk økonomi. Gitt handlingsrommet Regjeringen har, er det et tafatt budsjett.

Flertallsregjeringen skulle levere forutsigbarhet og styringsdyktighet. Likevel representerer dette budsjettforslaget nok en tapt anledning til å styrke velferdsstatens langsiktige bæreevne.

Den rødgrønne regjeringen har styrt gjennom en eksepsjonelt romslig finansøkonomisk periode. Dette handlingsrommet og mulighetene flertall på Stortinget gir, burde gitt et solid mandat til lederskap for å sikre de grunnleggende kvalitetene som har kjennetegnet den nordiske modellen og norsk velferdspolitik. Dessverre har Regjeringen ikke prioritert å styrke verdiskapingsevnen i norsk økonomi eller velferdsstatens fremtidige bæreevne.

Eldrebølgen, som innebærer rundt en million nye alderspensjonister de neste 50 årene, til samlet ca 1,6 mill alderspensjonister, er hovedårsaken til at velferdsstaten står overfor problemer. Kommunenes Sentralforbund, som lever tett på produksjonen av de offentlige tjenestene, mener at "velferdssystemet vi har, ikke er bærekraftig" (Aftenposten, 5. januar 2010). Finansminister Sigbjørn Johnsen har også tatt opp velferdsstatens utfordringer. Under behandlingen av budsjettet for 2010 reiste han spørsmål om hvorvidt dagens velferdsordninger er så bra som de noen gang vil bli. "Kanskje hovedoppgaven blir å føre dagens velferdsnivå videre," mente han.

Norge har en omfattende velferdsstat. Det er bred politisk enighet om at det offentlige også i fremtiden skal ha ansvar for at det leveres kvalitetstjenester innen sentrale velferdsområder som helse, utdanning og sosial sikkerhet. Det er uenighet om omfanget av bruken av private aktører i utføringen av de offentlige tjenesteleveransene,

men denne uenigheten er, i det store bildet, av begrenset betydning.

Det er nå flere som lever på offentlig lønn og overføringer enn som arbeider i privat sektor. Denne ubalansen, kombinert med vår aldrende befolkning, stadig økte velferdsforventninger, og på sikt sviktende inntekter fra petroleumsressursene, burde påkalle større oppmerksomhet om at de sosialt ansvarlige politiske forslag ikke kan være de som bare lover flere goder finansiert over statsbudsjettet, uten at styrking av vekstevnen i økonomien også prioriteres.

Skattebyrden på næringslivets arbeidsplasser og bedrifter er økt med om lag 6 mrd. kroner siden Regjeringen tiltrådte, primært gjennom innføring av utbytteskatt og skjerpet formuesskatt for de som skaper arbeidsplasser. Det har gjort det tyngre å skape og trygge de private arbeidsplassene som den offentlige velferdsstaten er så avhengig av.

Men det er ikke først og fremst skatteøkningene på privat verdiskaping som har gjort det mulig for Regjeringen å øke de offentlige utgiftene betydelig. Det kan vi takke Norges velintegreerte rolle i den globale økonomien, gode skatteinntekter under oppgangsperioden frem til finanskrisen og betydelig oljepengebruk før og etter finanskrisen for.

Fra 2005 til 2011 økte skatteinntektene fra Fastlands-Norge med 258 mrd. kroner – hele 54 prosent. Kun grovt regnet 6 mrd. kroner skyltes skatteøkninger fra regjeringen. Resten har basis i den dynamiske vekstevnen til økonomien. Også bruken av oljeinntekter har økt betydelig. Justerer man for konjunktursituasjonen og regnskapsforhold, har oljepengebruken økt til 128 mrd. kroner i 2011, 76 mrd. kroner høyere enn den var i 2005. Til sammen har det gitt et økt handlingsrom på rundt 350 mrd. kroner.

Statens utgifter utenom petroleumsinvesteringer har også økt betydelig, fra 604 mrd. kr i 2005 til

Sentrale budsjettall, 2005 – 2011, nominelle tall

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Endring fra 2005 til 2011, verdi	Prosentvis endring fra 2005 til 2011
Inntekter utenom petroleumsinntekter, mrd. kr	524,3	618,3	692,7	744,9	747,4	753,9	800,1	275,8	52,6 %
Skatter og avgifter fra Fastlands-Norge, mrd. kr	480	562,5	632,9	680,4	684,7	699,3	737,6	257,6	53,7 %
Andre inntekter	44,3	55,9	59,8	64,5	62,6	54,7	62,5	18,2	41,1 %
Utgifter utenom petroleumsvirksomhet, mrd. kr	603,6	662,3	694	756,7	843,9	875,4	935,1	331,5	54,9 %
Oljekorrigert overskudd på statsbudsjettet, mrd. kr	-64,8	-44,0	-1,3	-11,8	-96,6	-121,5	-135,0	-70,2	108,3 %
Overført fra Statens pensjonsfond utland, mrd. kr (den reelle oljepengebruken)	70,6	57,4	2,8	8,4	107,2	121,5	135,0	64,4	91,2 %
Strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd, mrd. kr (oljepengebruken, renset for konjunkturforhold mv.)	52,3	52,4	58,9	65,9	107,7	124,8	128,1	75,8	144,9 %
Strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskudd, målt i prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge	3,8 %	3,4 %	3,6 %	3,8 %	5,9 %	6,4 %	6,3 %	2,5 prosentpoeng	65,8 %
Endring fra året før i det strukturelle, oljekorrigerte budsjettoverskuddet, målt i prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge. Dette er en summarisk indikator på budsjettets virkning på økonomien. Positive tall indikerer at budsjettet virker ekspanderende. *	-0,2	0	0,2	0,5 %	2,1 %	0,6 %	-0,2 %	0	0

Kilde: Statsbudsjettet for 2011 og tidligere år.

Tallene for 2005-2009 er fra regnskap. Tallene for 2010 og 2011 er anslag.

* I motsetning til de modellberegningene som presenteres i nasjonalbudsjettene, tar denne indikatoren ikke hensyn til at ulike inntekts- og utgiftsposter kan ha ulik betydning for aktiviteten i økonomien.

935 mrd. kr i 2011. På kun seks år har de statlige utgiftene økt med formidable 55 prosent. Dette har skjedd i en periode hvor utviklingen av befolkningens alderssammensetning har bidratt positivt til statsfinansene. Det er de små barnekull fra 1930-tallet som preger dagens eldreomsorg. Fremover er det de store barnekullene fra etter 2. verdenskrig som pensjonerer seg og som vil dominere. Mye av de offentlige kostnadsøkningene de siste seks år er derfor ikke "ferdig betalt for", men vil øke i tråd med at eldrebølgen ruller inn de kommende tiår. Det vil tyngte utfordringene med den kommende eldrebølgen. Derfor er det sterkt beklagelig at Regjeringen har prioritert kortsiktig velferd fremfor trygging av vekstevnen i økonomien, og derved det fremtidige grunnlag for velferdsstaten.

Dagens velferdsstat står overfor store utfordringer. Ønsker man også i fremtiden en robust velferdsstat som leverer tjenester av høy kvalitet, er det helt nødvendig at det gjennomføres større reformer for å styrke velferdsstatens fremtidige bæreevne.

Det er med dette som bakgrunn at Civita tidligere i år har publisert en rapport med forslag om å justere sykelønn for korttidssyke (opp til ett år) fra 100 til 70 prosent, noe over nivået til dagens uførepensjonister. Skulle svenske erfaringer også gjøre seg gjeldende i Norge, kan det om lag halvere

de offentlige utgiftene til sykelønn. De 15-20 mrd. kroner i besparelse det kan utgjøre, er ikke alene nok til å gjøre velferdsstaten bæredyktig over tid. Men som én av flere reformer vil det være et viktig skritt på veien.

Hovedløsningen for velferdsstatens utfordringer er å finne i reformer som gjør det mer lønnsomt å arbeide og skape arbeidsplasser. Et område hvor dette er høyst aktuelt er det store "utenforskapet". Over hver femte person i arbeidsfør alder, opp mot 700 000 personer, har i dag en offentlig trygd som hovedinntektskilde. Det brukes mer offentlige skatte kroner på denne gruppen enn på alderspensjonister. Justeringer i velferdsordninger i kombinasjon med lavere marginalsatt på arbeid er et viktig grep for å sikre at det skal lønne seg å jobbe noe eller mye for denne gruppen – noe dagens regelverk ofte ikke sikrer.

Det er hensynet til god offentlig velferd som bør være hovedmotivasjonen for å foreta nødvendige reformer for å trygge dens fremtid. Dessverre tar ikke Regjeringens budsjettforslag for 2011 de nødvendige grep.

Villeman Vinje, *samfunnsøkonom i Civita*, kan kontaktes på vinje@civita.no